

Holder Clausewitz i en æra med droner og hybridkrig?

Krig ændrer sig i takt med nye teknologier, men hvor fundamentale disse ændringer er, er en stor debat. Kan den traditionelle krigsteori, som er præget af den preussiske general Carl von Clausewitz, stadig guide vores forståelse for krig 200 år senere?

Af Amelie Theussen

Der er ingen tvivl om, at krig har forandret sig i takt med den teknologiske udvikling. I dag gør droner det muligt at bombe individer på tusindvis af kilometers afstand og uden risiko for pilotens eget liv, mens digitaliseringen og computerteknologi giver hackere mulighed for at slukke for strømmen i et andet land eller værre.

Atomvåben har gjort krig mellem stormagterne utænkeligt, medmindre man er villig til at risikere gensidigt ødelæggelse.

I fremtiden vil kunstig intelligens i stigende grad være i stand til selv at identificere mål og sende bomber og kugler af sted.

Teknologiske udviklinger skaber bredere ændringer i samfundsstrukturen og påvirker, hvem der kæmper nutidens krige, og hvor krigenes slagmarker ligger henne.

Kommunikationsteknologien har for eksempel bevirket, at ikke-statslige aktører kan tale til et globalt publikum. Det gælder både aktører som NGO'er og terrorgrupper. Nogle firmaer har flere ressourcer end en mindre stat og dermed hidtil usete muligheder. Slagmarken er blevet udvidet til almindelige borgers stuer og

cyberspace og har dermed ofte ingen klare geografiske grænser.

For nogle eksperter og iagttagere betyder disse forandringer, at krig ikke længere følger de gamle regler. Når krigen ikke længere udkæmpes mellem armeer af soldater og med militært isenkram, så argumenterer de for, at de eksisterende regler for krig og forståelse af dens dynamikker ikke længere kan bruges.

Teorien passer simpelthen for dårligt til virkeligheden og udgør dermed en hæmsko. Derfor har vi brug for nye koncepter til at kunne forstå og vinde nutidens krige.

Koncepter som cyberkrig, nye krige, fjerde generationskrige, postmoderne krige, hybridkrig og gråzonekonflikt taler alle ind i denne tankegang.

Andre eksperter argumenterer dog for, at verdens krige stadig følger de samme grundlæggende dynamikker, som de altid har gjort på trods af de nye teknologier og aktører, og at vi stadig kan lære meget af pionererne inden for klassisk krigsteori som Carl von Clausewitz og Sun Tzu.

Clausewitz' krigsteori

Den preussiske general Carl von Clausewitz døde for næsten 200 år siden i 1831. Han er kendt for sit store, men ufuldendte værk *Om krig* (tysk originaltitel: *Vom Kriege*), som blev udgivet af hans hustru Marie efter hans død.

Clausewitz' teorier om krig, strategi og taktik fik stor indflydelse i Vesten og undervises stadig på mange militære uddannelser. Det er derfor, at han ofte er omdrejningspunktet i diskussionen om krigens forandring.

Spørgsmålet er: Kan Clausewitz stadig bruges til at forstå nutidens krige eller ej?

Clausewitz troede ikke på, at matematiske beregninger af militære styrker eller fastlagte handlingsmønstre ville vinde sejren i en krig. I stedet prøvede han at komme frem til generelle principper, som gør sig gældende i krig, og kaste lys over, hvordan krigens realitet kan afvige fra teorien på grund af begrænsninger og uforudsete forhold eller handlinger.

Han skelnede således mellem krigens natur, som han anså som uforanderlig, og krigens karakter, som ændrer sig i takt med kulturelle, politiske, økonomiske, sociale og teknologiske udviklinger og gør krig til "en ægte kamæleon".

I sin natur er krig ifølge Clausewitz en forlængelse af politik, men med andre midler. Det vil sige, at Clausewitz anser krig som et værktøj til at opnå et politisk mål; at vinde krigen er et middel til at opnå det større politiske mål: At tvinge modstanderen til at gøre det, man gerne vil have. Krig kan bedst forstås som en duel, en interaktiv og intensiv voldshandling mellem to (eller flere) aktører, som har en tendens til at eskalere til total eller absolut krig (en krig, hvor alle midler tages i brug, og hvor der i mindre grad skelnes mellem civile og militær, *red.*).

Denne tendens er i en vis udstrækning modereret i virkeligheden, men de napoleonske krige eller de to verdenskrige kommer tæt på Clausewitz' forestilling om total krig.

Han belyser også, hvad han betragter som krigens tre afgørende dynamikker, der sam-

menlagt skaber krigens paradoksale treenighed: følelser, tilfældighed og fornuft i form af krigens underordning til politik som politisk instrument.

Clausewitz tilordner følelsetendensen mest til folket, tilfældigheden til kommandøren og de militære styrker og fornuften til regeringen. Han skriver også en del om vigtigheden af mod, talent og militært geni for at kunne være succesfuld i en krig.

Der er ingen tvivl om, at Clausewitz var meget inspireret af sin egen erfaring i de napoleonske krige, som påvirkede hans forståelse af, hvad krig er, og hvordan krige kan vindes.

Han har således et klart fokus på konventionel krig, udkæmpet af store armeer på traditionelle slagmarker. Men kan hans teorier stadig bruges i dag, eller har krigens natur ændret sig? Cyber-, hybrid- og gråzonekrig er jo ofte ikke krig i Clausewitzisk forstand, fordi man mangler voldselementet.

Når droner eller kunstig intelligens udkæmper vores krige, forsvinder måske menneskets rolle og Clausewitz' treenighed.

Og nogle gange bliver krigen måske et mål i sig selv, fordi den giver adgang til ressourcer, magt og opbakning fra tilhængere. I disse tilfælde skal krigen ikke længere vindes for at tvinge modstanderen til at acceptere et politisk mål. Derimod skal krigen føres videre uendeligt, fordi den garanterer indkomst, magt og tilhængere på begge sider.

Kan krigsteori forklare Putin?

For at kunne vurdere om Clausewitz' krigsteori er relevant for nutidens krige og konflikter, er det værd at kigge på krigen mellem Rusland og Ukraine. Er det rigtigt at beholde Clausewitz som en del af pensummet på militærakademier, eller er der behov for nytænkning?

For det første bør man anerkende, at teknologisk udvikling spiller en stor rolle i krigen på forskellige måder. Det har vist sig, at de højteknologiske våben, som Ukraine får leveret af sine allierede, især USA, gør en stor forskel for det ukrainske militærs kampkraft.

På den anden side har vi set, at det russiske militærs reform og teknologiske modernisering ikke har haft den forventede effekt, eftersom de russiske styrker klarer sig langt dårligere end forventet mod det på papiret dårligere ukrainske militær.

På samme tid spiller teknologi en vigtig rolle i Vestens sanktioner mod Rusland, som har til formål at afskære russisk adgang til specifikke teknologier.

Cyberdomænet har taget en del af fokuset, både i forhold til cyberangreb, men også disinformations- og rekrutteringskampagner. Mens der ikke har været den afgørende cyberkrig, som nogle måske havde forudsagt mellem

Ukraine og Rusland, så har cyberdomænet alligevel vist sig til være ekstremt vigtigt for Ukraine.

Den ukrainske præsident Volodymyr Zelenskij er et fremragende eksempel på, hvordan digital ledelse kan bruges til at styrke et land og inspirere modstand i moderne krigsførelse.

Og det er noget, som Clausewitz kan gøre os klogere på, selvom han nok ikke kunne have drømt om internettet og sociale medier. Men han skriver om beslutsomhed, politisk bevidsthed, målrettethed og mod som egenskaber af et militært geni og peger på vigtigheden af moralske faktorer.

Det viser også vigtigheden af Clausewitz' træning. Når der er samspil mellem følelser, tilfældigheder og fornuft – og mellem folket, militæret og regeringen – kan en svagere aktør faktisk opnå mere succes, end dens rene antal af kampvogne og soldater ellers ville forudsige.

Clausewitz' teori peger også på den afgørende rolle, som Ruslands politiske motiv for krigen i Ukraine har spillet.

Hvis krigen skal kunne afsluttes, er det vigtigt at forstå Ruslands motiver, og hvor langt Putin er villig til at gå for at opnå dem. Her er Clausewitz' forståelse af krig som en voldelig duel mellem modstandernes viljer indsigtsfuld.

Det lader i hvert fald til, at Putin gik i krig, fordi han ikke syntes, at han kunne opnå sine politiske mål på anden vis – at annekteringen af Krimhalvøen og den indirekte involvering i konflikten i Østukraine ikke var nok til at komme i mål. På den anden side opfatter Ukraine krigen som en kamp for landets overlevelse som uafhængig stat.

En grundigere læsning af Clausewitz ville måske også kunne have forhindret russiske fejlregninger. Clausewitz advarer om, at man skal tænke over modstanderens respons på et angreb: Vil de opgive eller øge deres modstand?

Han forklarer, at man skal regne med, at modstanderen ikke kæmper, som man selv fortrækker, men udnytter ens svagheder, og at modstanderens reaktioner derfor er uforudsigelige. Han peger også på vigtigheden af logistik og støtte til militære operationer, samt taktiske fordele i forsvar fremfor angreb, når den første overraskelse er overstået. Her viser Ruslands operationer mod Ukraine nogle tydelige fejl.

Ikke nok med Clausewitz

Krigen mellem Rusland og Ukraine viser de nye teknologiers vigtighed, men også den vedvarende relevans af Clausewitz' traditionelle krigsteori.

Så længe mennesker udkæmper krige, vil Clausewitz' tanker om krigens natur – en voldelig duel mellem modstanderes viljer, et samspil af følelser, tilfældighed og fornuft og en fortsættelse af politik med andre midler – hjælpe os med at forstå nutidens krige. En grundig forståelse af hans teorier kan også hjælpe med at undgå fejl.

Alligevel er det vigtigt at huske, at Clausewitz' teorier bærer præg af hans egen erfaring og et vestligt syn på verden og krigens funktion og natur. Derfor er det også afgørende at være bevidst om andre krigsteoretikere og forståelser af krig. Sun Tzu giver for eksempel et andet perspektiv. Han ser også på krig og militære operationer, men i modsætning til hans samtidige teoretiker Thukydides argumenterer han ud fra den præmis, at krig handler om at angribe modstanderens strategi, og at den mest effektive general vinder over sin fjende uden at kæmpe.

I Sun Tzus optik er krig ikke betinget af vold. Cyberkrig passer derfor fint i Sun Tzus tan

kegang. Rusland og Kina virker til at dele denne bredere opfattelse af krig, som i deres syn kan indeholde en bred vifte af ikke-militære midler, blandt andet i det politiske, økonomiske og informationsmæssige domæne. For dem handler det ikke om at tvinge modstanderen til at acceptere ens vilje med militære midler alene, men med alle de midler, man har til rådighed.

Derfor er det afgørende, at man ikke kun underviser i vestlige krigsteoretikere, men også inkluderer indsigter fra andre kulturer, tidsaldre og baggrunde.

Amelie Theussen er seniorforsker på Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS). Hun forsker i, hvordan krig forandrer sig, og hvilke konsekvenser det har for politiske og juridiske normer omhandlende magtanvendelse. Hun designer og udfører også prisvindende simulationsovelser for universitetet og militære uddannelser.